

veruje da su bolje plasirani od njega". Jedan nemački izvor, zapostavlja ono čemu snob teži, ističući ono što izbegava: „to je onaj koji gleda samo na bogatstvo i društveni položaj i koji, zadovoljan samim sobom, prezire one koji oocenjuju kao niže od sebe“.

Osećajući da je veoma teško potpuno tačno definisati snoba, jedan francuski časopis je postavio svojim čitaocima zahtev da pokušaju sa određivanjem ovoga pojma. Kao karakterističan, objavljen je sledeći odgovor:

„S comme Satisfait de Soi, Sot et Suf-fisant;
N comme Nigaud, Niais, Nul et Néant;
O comme Orgueil, Ostentatoire et Oscillant;
B comme Biscornu, Blasé et Bétifiant“.

To bi se moglo prevesti približno ovako:

„S kao Zadovoljan Sobom, Glup i Uob-ražen;
N kao Prostack, Blesast, Nula i Ništa-vilo;
O kao Ohol, Razmetljiv i Neuravnote-žen;
B kao Cudan, Blaziran (Neosetljiv) i Priglup“.

U svakom slučaju, vidi se da se snobi-zam sastoji iz veoma protivrečnih eleme-nata, te da ima pomalo smisla i tvrdnji da reč „snobizam“ ima ponešto opor ukusa, isto onako kao što postoji izvesna misterija u samom klanju. Kljanje nije baš mnogo prijatno, ali je zato funkcionalno. Jer, prema takvim tvrdnjama, i snobizam zahteva izvesne sposobnosti kao što je inteligencija za podražajne, eleganciju i spremnost u oblasti tehnike, umetnosti i literature.

Uvažavajući ovakve primedbe, trebalo bi, navodno, pri definisanju snoba obratiti pažnju na to da snob ne obrazloženo uvažava izvesne stvari (ili još tačnije: nedovoljno obrazloženo), i osim toga da ne prezire toliko koliko ignoriše one ljude koji ne idu za ovim snobovskim ritua-lom.

No, iako među primarnim snobovima nema predstavnika iz redova najviših i najnižih slojeva, to ne znači da i tu nema sivojevičnosti. Ako tu nema kraljeva i vladara, postoje mnogobrojni njihovi bliski rođaci i prijatelji, dvorski savetnici, ceremonijal-majstori, službenici i kurtizane, kao i dobar broj umetnika koji su na dvo-rovima obezbedivali zabavu i razonodu. Svi su oni, ko manje ko više, potencijalni snobovi. I literatura ih je dobro ocrtala u

delima Prusta (koga su zvali „kliničar prvobitnog snobizma“), Molijera, Tekerija, Haksjua, Kestlera i drugih.

Za bolje razumevanje umetnosti naroči-to je značajno napomenuti da je grupa umetnika i zabavljača na bivšim dvorovi-ma zbog svog položaja bila u neku ruku predodređena da pretrpi snažniji uticaj snobovskih ponašanja i manira, a zatim i da posreduje u njihovom prenošenju na druge vrste umetnika, naročito onih koje nisu imale direktnog dotirača na dvorovi-ma. To naročito važi za glumce odnosno pozorišne umetnike preko kojih se snobov-ski uticaj kasnije preneo i na filmske umetnike. To zato što su se prvi filmski radnici regrutovani uglavnom iz redova pozorišnih umetnika. Isto tako treba napo-menuti da se snobizam manifestovao na različite načine, delimično i u vezi sa u-metničkom profesijom: na primer, muzi-čari su bili snobovi na svoj način jer su se morali odevati svečanije, jer su se pojav-ljivali na dvorskim svečanostima i koncer-tima sa izvesnom pompom, dok su lakrdi-jaši, „dvorske budale“ i ostali iz ove svite bili nešto manje ukoceni, slobodniji, pa čak i boemski razuzdani.

U svojoj drugoj fazi, snobizam, nazvan sekundarnim (izvedenim, naknadnim) po-kazuje tendenciju puštanja u nižu i na one društvene slojeve koji nisu bili ome-ri sa dvorovima. U modernom društvu, ova varijanta snobizma postaje pre svega od-lika izvesnog broja dokonih ljudi, čak i besposličara koji se javljaju u svim sloje-vima društva, pa, čak, i u redovima onih grupa, klasa i slojeva u kojima se ne bi mogli očekivati sa velikom verovatnoćom (na primer: „radnička aristokracija“) u ok-viru radničke klase kao celine ili u re-dovima privilegovane i nekritički raspo-ložene inteligencije, koja bi, naravno, po samim svojim funkcijama morala biti kri-tički usmerena i selektivna).

Cvetanje ove vrste snobizma odigrava se, prema konstatacijama de Klenšana, na osnovu dveju socioloških zakonitosti:

1. Određena društvena sre-dina se utoliko brže inficira snobovskim ponašanjem uko-liko je bila u direktnijoj ve-zi sa, prvo bitnijim snobizmom i 2. Društvene sredine u koje su bile zatvorenijeg tipa, u naporu da se izdvoje što više od ostalih delova društva, bile su dublje zahva-ćene snobovskim ponašanjem. Prvi od navedenih zakona lepo obja-snjava prodor snobizma u filmske krugove, mada su oni bili daleko od dvorova ali su sa njima imali posrednu istorijsku ve-

zu preko pozorišnih umetnika sa dvorova. Prema tome kod njih je sklonost ka snobizmu delimično i stvar nasledene tra-dicije.

Drugi zakon sebe istovremeno i potvr-đuje i objašnjava: naime, ukoliko snobi-zam predstavlja želju da se prodr u ta-kozvane „više krugove“ i svet kome se ina-če ne pripada, razumljivo je da će ova že-lja biti utoliko jača, ukoliko se taj novi svet snažnije suprotstavlja ovim tendencijama. Na primer: nijedna žena-snob neće napraviti ni najmanji napor da sebi obez-bedi pristup u neki veliki robni magazin ili samousluga, pošto je tu već u principu i po definiciji pristup slobodan. Ali, takva žena može dobro da se upne kako bi pos-tala bliska poznanica neke ekskluzivne i luk-suzne male radnje, u kojoj se, možda, proda-ju stvarčice za klijentelu iz „izvesnih“, „ot-menijih“ krugova. Ove zatvorenije sredine radaju snobizam između ostalog i zbog eventualne zavisti koja se može izazvati kod onih ljudi koji ne mogu da se uklju-če u određenu, željenu sredinu. U tom pogledu, osećanje zavisti i zatvorenosti su najvažniji elementi, tako reći neka vrsta „generatora snobizma“, naročito za prefe-rano ambiciozne i nedovoljno kritične oso-be ili čak grupe. Dijalektika ovog društ-venog kretanja izaziva izvesne promene i u redovima onih koji već pripadaju že-ljenim grupacijama (klasama, salonima, ekskluzivnim klubovima i drugim). Naime, oni nastoje da što je moguće više zaoste kriterijume za pristup, da prestano ma-njaju uslove prijema za „nametljivce“. Menjaju se običaji, izočinke, mesta pa i ostali uslovi za snobovske kullove. S tim u vezi treba dodati, da, ako snobizam uopšte sadrži elemente kreativnosti na planu kulture i umetnosti, onda oni ovdje najpre dolaze do izražaja. Tom prilikom se vrši izbor određenih kulturnih i umetnič-kih vrednosti na bazi kojih se može pos-tati snob (na primer: uglađen i na odre-đen način stilizovan jezik, posjedovanje privatnih galerija slika ili drugih umet-ničkih zbirki, odnosno retkosti i t. sl.). Tu se također utanučuju i uslovi za eksploata-ciju kulturnih i umetničkih vrednosti. Na primer: u težnji da za sebe obezbede iz-uzetan i privilegovan položaj, snobovi ko-ji su materijalno bolje situirani biraju za sebe takve vrste kulturnih vrednosti koje su po nečemu drugima nepristupačne (skuplje marke automobila, luksuznja klopovališta, neuočljive igre: tenis, golf, plovljenje jahtom po nepoznatim morima, posjedovanje sopstvenih aviona, stvaranje ekskluzivnih klubova, snimanje privatnih

filmova i njihovo prikazivanje na posebn-im i intimnim seansama, organizovanje literarnih, kritičkih, muzičkih itd. sastana-ka, balova, izgranje i izvesne forme tako-zvanog „slatkog života“). U svakom slu-čaju elicitiranosti).

U nekim zemljama i sredinama čak su i pojedini rodovi vojne službe smatraju privilegijama i otmennijim (prvobitno je to bila konjica za plemiću u feudalizmu, a danas: vazduhoplovstvo, mornarica, padob-ranci, motorizovani odredi i slično, u za-visnosti od uslova i vremena).

Ukratko: snobizam je prodro u sve ni-voe savremenog društva, ako su za njego-vo postojanje pogodni socijalni uslovi, a naročito u onim društvenim ili društvenim grupama čiji je vrednosni sistem poreme-ćen ili se kao u slučaju socijalističkih društava, posle revolucionarnih vrenja još nije sasvim stabilizovao. To naročito znači što svaka kulturna revolucija, kao sastavni deo društvenih revolucija uopšte, ima posla sa odgovarajućim promenama u sistemu vrednosti: afirmiranjem novih, viših vrednosti i potiskivanjem onih ko-je su niže po rangu (konzervativne, reak-cionarne, nehumane i tome slično).

Paradoks snobizma leži sa socijalne i moralne tačke gledišta u tome što se lom i pukotina u sistemu vrednosti za snoba ostvaruje na taj način što on daje pred-nost onim vrednostima koje su niže po rang-u od društveno priznatih i opštepri-hvaćenih vrednosti. Snob se ne snalazi u procesu vrednovanja te naopako rangira vrednosti, dajući primat manje značaj-nim i time obezvređujući autentične kul-turane i umetničke vrednosti. Jedna ane-gdota o pariskom snobu to veoma slikovito prikazuje: on je, naime, prilikom boravka u Londonu tamo kupio garnituru engles-kih čuza za pušenje. Vrativši se u Pariz, trebalo je da tu garnituru postavi kao de-korativni ukras i stavio ju je na neki mali stočić. Učinilo mu se, međutim, da stočić nije u stilu i da ne odgovara svrsi. Zato je kupio nove stočić. Tada je primetio da on nije u skladu sa ostalim nameštajem, a kada je i nameštaj promenio, uvideo je da mu stian nije baš zgodan i da ne odgo-vara njegovom ukusju. Promenio je stan i odseli se u London da bi za svoju gar-nituru obezbedio pristojan ambijent. Snob je, dakle, mada kako inače ostvari-va svoje snobovske ambicije i ma na ko-mo nivou društvene strukture, u suštini marginalno biće, a u pogledu moralnih odnosno vrednosnih kriterijuma svakako zbudjeno biće.

Miloš ILIĆ

LADA

Na dugom, dugom putu tamna lada. Na jarbolima srebrn nakit meseca, južni vetri nagnuti u velika jedra, pljuskovci liju svim putem mora.

Mornarima se od žedi oči žare kao ugljevlje. Vatreni kapetan u tami traži put. Od teškog zlata skovano sunce i sedam zvezda Oriona sijaju nad njom.

Visoko na jarbolima zastave vijore se veselo, kao privid. S krmom ovitom u duge morske trave, kao oblak, kao zvezda klizi nad ukocenim bićima [dubina.

II

Plovi mimo usamljenog ostrva. Na njemu palača, stiva od vetrova, od dugih pljusкова i hukе mora. Odlovna teža spi u kosim crtama zidova.

U palači je lavirint. U kamenoj izbi sred lavirinta u kosim crtama zidova naslikani su u prirodnoj svetlini i živim bojama prizori iz mitičkista i podzemnih zatvora.

S rogovima, zabodenim u stub od tvrdog drveta, visi u tami kostur Minotaura. Kroz prozore, usećeno duboko u kamen, [zasvetlucne i nestane opet — kao privid — na moru lada.

III

Ponoć, bezvetrije, tih, tamno more, tamna se lada na vodi lako ziblje. U oknu kajite senka ugljenisalog kapetana. Sedi pognut nad drevne mape morā.

Na zapadu su vihori i Sirene, na istoku boginja smrti, s mnogo ruku, na jugu morske device i zmajevi, na severu ukletā gora, koja je ulaz u podzemlje.

Ugljenisali prsti beže preko suvih mora na [kartama.

Pod lađom se diže i spušta velika riba. Visoko je pod nebom — nevidljivo u tami — preletelo jato selica lađu nepokretnu.

IV

Plovi mimo usamljenog ostrva. Na sivom stenju šumi tamna šuma. Sa rogom, zarivenim u drvo, kostur jednoroga sja u zelenim senkama kao privid.

Svako mu jutro i svako veče rosa napuni prazne pećine očiju, da mirnim sjajem — ko iz sna — iz šume gleda na more koje tih talasa.

U večernjem vetru ladi, koja plovi mimo, teško i duboko zapevaju konopci i jarboli. More je pred njom kao pustinja sivu, vetar naraste, vodena brazda potamni.

V

Lada nikada neće potonuti. Na njenom gvozdenom sidru vise glomazne [školjke, nacrtana sa strana kljuna žare se dva šarena [oka, senke mrtvih lada klize mimo nje.

Na mrtvoj ladi sjaje aveti ko ždrela vatrenih peći kroz tamnu noć. U daljini ustaju piramidaste planine, stubovi oblaka štite nebo.

Velika, senovita kuća. Minotaura i jednorog sa većno živim očima — na dugom, dugom putu tamna lada, vetar naraste, vodena brazda tamni.

ZVEZDE

Bio star čovek. Tako star da je zaboravio svoje [ime. Izgubio sve što je imao, i prosjačio. Od starosti postao sasvim slep. Danima sedi pred natrulim vratima.

Za dugih noći, kad ne može da zaspi, uvek se najživlje seća davnih godina. Onda, za jutarnjeg sna, pred njim ustaju znana [lica.

A nikako da se seti svog imena.

Kako je slep, ne može da vidi zvezde. A seća se da je ko mladić ležao nekad na krovu [lađe, visoki je vetar zavrtelo najednom tamnu vrtelku [oblaka i čiste su se krune zvezda začas zasvetlucale.

II

Seća se na drugoj strani mora suncem obasjanog pristaništa. Tamo su na trgu pogubili čoveka. Seća se optuženog i krvnika.

GREGOR STRNIŠA

Široki se mač zasvetleo ko lžato. Iz daljine se sve činilo kao igra. Opet vidi blistavo, obezglavljeno telo i dželata, kome glavu zaklanja grubo sukno.

A onda opet ostaju iza njega, sve manji i manji, beži zidovi grada, opet čuti u sebi večni, lagani ritam puta — idu napred, a pustinja ih prati.

III

Naokolo niske koibe noći šume svetla: sunca, zvezde, zvezde. Na razbijenom pragu sedi stari čovek, tamna buba tih brza preko zida.

Veoma star, sakriva lice u dlanovima, pred njim nema ničega, za njim samo prividne [slike sećanja U tami se ko zna šta — kao mač, kao štem — ponekad nešto nejasno zasvetlucne.

Sazvežda mutno sjaje pred slepim očima dok sedi pognut sred vlastite senke. Naokolo niske koibe noći šume svetla: sunca, zvezde, zvezde.

IV

Idu napred. A pustinja ih prati. Kamila sledi kamila kroz tamu. Pod koprenom s njima na konju jezdi žena. Na stenama se bude lavovi.

Ko božji plašt naborana pustinja tih šušti pod nogama životinja. Devojka se u sedu uspravlja kao kip. Ne vide niko još njene oči.

Idu napred. A pustinja ih prati. Škripe seda. Put što vodi kroz tamu. U daljini zalaja šakalova senka, na noćnom nebu izađe Orion.

V

Veoma star čovek. Zaboravljen siv i slep. Ponekad ide gradom, ispred sebe lupka štapom, kao da hodi kroz veliki, crni podrum, gde se samo pričinja glasni šum ceste.

Onda opet seda pred razbijena vrata. Pred slepim očima mu zatrepri tamni val mora, bleđa pustinja i daleka crta modrikastih planina.

Idu napred preko planina koje dotiču nebo. Vetroviti proplanci, blistavo beli снег, sleđeni prelazi i put u doline, duge, tople, gde sijaju, kao zvezde, svetla novih gradova.

Preveo sa slovenačkog Gojko JANJUSEVIĆ